

KİTAP İNCELEMESİ - 2

Hazırlayan: Sercan KULE*

Yazar: **Dina IORDANOVA**
BALKAN SİNEMASI:
ALEVLER İÇİNDE SİNEMA
(çev. Burcu Erdoğan),
İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007, 409 s.
ISBN: 9786051031989

BALKANLAR: ATEŞİN SİNEMASI

“Bir tür kişilik, bir tür ruh, bir öz”
Nuri Bilge Ceylan için Balkan Sineması.

“Hareketler halindeki bir arabanın camından çekilen görüntüler: Yolun her iki tarafında sıralanan evler ya tamamen yanmış ya da yarı yarıya harabeye dönüşmüş. Manzara, bu şekilde kilometrelerce devam ediyor.”¹

Dina Iordanova'nın “Balkan Sineması–Ateşler İçinde Sinema” adlı kitabının sunuş bölümü bu cümlelerle başlar. Buradan anlaşıldığı gibi Balkan coğrafyasının bulunduğu durum anlatılır. Yazar konusunu irdelemeden önce bölgenin siyasal durumlarına ve çatışmalarına da değinip konuya aşina olmayan okuyucuyu, yabancı kalmaması için bilgilendirmeyi de ihmal etmez.

Analiz olarak ise yazar Iordanova, kitap boyunca bağlam analizine ağırlık verir. Metinsel analiz yerine bu analizi kullanmasının nedeni de sosyo-

* Ar. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, İİSBF, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü, E-posta: skule@gelisim.edu.tr

¹ Iordanova, 2001, s. xiii.

politik ve sosyo-kültürel özellikleri içine alan bir bütünü göz önünde bulundurmakta, bir filmin saklı politikasına, estetiğine ve sinemasal diline ağırlık vererek konunun arka planına da değinir. Yazar bunu yaparken çok sayıda çalışmayı incelemiş ve film üretimi, dağıtımı, gösterimi ve bu filmlerin nasıl karşılandığından oluşan dinamik bağlam içerisinde nasıl bir arada var olduklarını anlamaya çalışır. "Dolayısıyla, metinsel analizden ziyade sürekli olarak bağlamsal incelemelerde bulunarak, ele alınan bir filme daha farklı açılardan bakabileceğim kanısındayım."²

Kitap ana konuya değinmeden önce akademik çalışmaları da incelemiş bunların ne kadar yeterli olduğu konusunda okumalar yapıyor. Yazar Iordanova, özellikle Bosna Savaşı ile birlikte bölgeye çevrilen gözlerle birlikte bölge akademisyenlerinin yerine dışarıdan atanmışçasına olayı derinlemesine bilmeyen insanların yazdığı yazılar, asıl konuları ıskalamış ve sorunları anlatmada yetersiz kaldığına değinir. Bu filmlere de yansımış, üretim ve dağıtım konusunda sıkıntıları olan bölge sinemacılarının yerine dış kaynaklı yapımlar ve onların bakış açılarına göre çekilmiş filmler daha çok ulaşım imkanına sahip olur.

Kitap: "Avrupa: Yerleşim Mi, İstikamet Mi?", "Savaşın ortasında Yükümlülükler", "İnsanlar" ve "Yerler/Mekanlar" olmak üzere dört bölümden oluşur. Birinci kısımda, Balkanlar'ın hala sürmekte olan yeniden konumlanması irdelenir. Ayrıca bu bölümde Balkanlar'ın tekrar Avrupa alanına kabul edilme talebiyle oluşan durumlar da incelenir. Bu bölümde ortaya çıkan bir başka olgu da "Balkan" kurgusunda var olan seyahatname anlatısının devamının meydana getirdiği durumlar ve sıkıntılar aktarılır. Yazara göre bu durum mevcut klişelerin tekrarlanması ve bu trendin devam ettirilmesiyle kavramsal dışlanması sürdürdüğünü gösterir.³

İkinci kısım, Yugoslavya'nın çözülmesi sırasında ortaya çıkan kişisel ve yaratıcı görüşlerin incelenmesine ayrılır. Ayrıca bu kısımda Balkan tarihinin sinemada nasıl ele alındığı da incelenir. Zelimir Zilnik, Theo Angelopoulos ve Emir Kusturica gibi yönetmenlerin yaptıkları filmler irdelenir. Kusturica'nın "Yeraltı" filmi üzerinden yapılan okumalarda bu kısmın ana konusu olan çözülmenin unsurları ele alınmaktadır. Çözülme sırasında yaptırılan taraf tutma zorunluluğu ve oluşan içsel çekişmeler de anlatılır. Zelimir Zilnik'in

² Iordanova, 2001, s. 9.

³ Iordanova, 2001, s. 26.

"Tito among the Serbs for A Second Time" filmiyle, Tito⁴ sonrası döneme ışık tutar. Tito'nun artık olmayışı üzerinden düşülen duygusal durumun inkârı üzerine kurgulanır.. Zilnik'in aksine bir diğer yönetmen Lordan Zafranoviç'in işleri sıra dışı tarihsel koşullar altında sıradan insanların yaşadığı baskıları araştırmak olur. FAMU⁵ mezunu ve Yugoslav Prague Group⁶ üyesi olan Zafranoviç, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki savaş suçlarına değindiği 1979 yapımı "Occupation in 26 Scenes; 26 Sahnede İşgal" filmiyle Cannes'da FIPRESCI ödülünü ve bir Akademi ödülü kazanır.

Üçüncü kısım, bölgenin ve özellikle savaş zamanındaki politikacılara, haydutlara, savaş zamanı öne çıkmış Arkan gibi medya ikonlarına değinir. Borislav Herak'ın yaptıkları suçlara değinilerek kurban kısmına giriş yapılır. Kurban kısmında ise daha ağır bir tabloyla karşılaşılır. Kamplar, şehitler ve kadınların uğradığı tecavüzlere değinilir. Ayrıca yazar, bu kısmın sonunda Balkan Sineması'nda kadın temsiline de yer verir.

Son olarak dördüncü kısımda, iki örnek üzerinden konuya değinilir. Birincisi, Saraybosna'nın trajik kaderi sonucunda kozmopolit bir hale gelmesine odaklanılır. Bir yanda kültürel direniş, şehrin sinema ve diğer sanat dallarıyla olan ilişkileri incelenirken diğer yandan dışarıdakilerin Saraybosna algılarıyla şehir sakinlerinin temsil edilmek istedikleri biçimlerde farklılara değinilir. İkinci araştırmasında ise geçen on yıldaki Balkan göçlerinin sinemadaki yansımaları üzerinedir. Gittikleri yerde yeni kimlikler edinmelerini, yeni hayatlar kurmalarına değinilir.

"Benim kendi Balkan imgem, gittikçe uzak ve silik bir hal alıyor."⁷

Iordanova'nın söylediği bu söz, Balkanlar'ın durumunu tam olarak özetlemektedir. Avrupa'ya tekrar girmek için kendi özlüklerinden vazgeçme sürecinin başlaması, kendini tekrar eden klişeler; insanları kendi kültüründen uzaklaştırmakta ve bir kültürü yok etmektedir.

Kitabın amacı bu zamana kadar bölgeye ait verimsiz yaklaşımları ve yerleşik düşünce kalıplarını değiştirerek bir etki yaratmaktır. Kitap, sadece sinemasal açıdan değil bölgeyi daha iyi tanımamız açısından da son derece verimli bir kaynak görevi görmektedir. Bu çalışmanın yansımaları, 34. İstanbul

⁴ Josip Broz Tito, Yugoslav devlet ve siyaset adamı.

⁵ Film and TV School of the Academy of Performing Arts (Prag'da bir sinema okulu).

⁶ FAMU'dan mezun olan bir grup sinemacının yer aldığı topluluk.

⁷ Iordanova, 2001, s. 370.

Film Festivali'nde Dina Iordanova'nın çalışmasından esinlenerek⁸ sadece Balkan filmlerinden oluşan yeni bir bölümün açılmasıyla da görülür. Bu sayede çalışmanın amaçlarına ulaşması noktasında da önemli bir adım attığı söylenebilir.

Sayfa/Page | 196

İGÜSBD
Cilt: 3 Sayı: 2
Ekim /
October 2016

*Yazar Hakkında: **Dina Iordanova***

Leicester Üniversitesi'nde Kitle İletişim Merkezi'nde ders veren yazar Dina Iordanova, Orta Avrupa, Doğu Avrupa, Balkanlar, Bulgaristan sinemaları ve sinemanın kurumsal yönleri hakkında kitapları ve makaleleri bulunur. Ülkemizde 2007 yılında Balkan Sineması: Alevler İçinde Sinema eseri, Balkanlar'ın Avrupa'nın kültürel alanından dışlanması ve bunun yansımaları, diasporalar, Balkanlar'a ait filmlerde öznelere bakış gibi konuları inceleyerek Balkan kimliğini değerlendirir.

⁸ 34. İstanbul Film Festivali kataloğu, 2015, s. 209.